

Un Viladomat a Florència i altres notícies sobre els Viladomats de Berga

No fa molt fórem consultats sobre la possible paternitat de la tela representant Sant Francesc d'Assisi que reproduïm en el nostre frontal. Ens feia la consulta el col·leccionista florentí senyor Emilio Manuelli, qui, en tractar d'identificar l'obra que posseïa, bé que l'atribuís a un mestre espanyol, no la podia donar a cap dels que com a més famosos li eren coneguts.

Bon punt de veure la magnífica ampliació fotogràfica que ens fou posada a consulta, no dubtàrem gens en atribuir la tela a Viladomat. Tots els caràcters de la seva pintura i tots els detalls que sobre el color ens donaven per escrit coincidien exactament amb el que és típic del mestre de la vida de Sant Francesc.

L'obra de Florència té damunt de l'interès que pugui tenir per a nosaltres, com a obra d'un mestre català, el d'ésser una de les millors obres de Viladomat, plena d'aquella correcció i d'aquella unció que és característica de la sèrie de la vida de Sant Francesc al Museu, un doble de la qual fou descobert en el convent dels Franciscans de Berga la passada tardor.

Escau en les diades del Centenari de Sant Francesc el referir-se a l'especial afecció que Viladomat mostrà pels temes de la vida del Pobriçó d'Assisi. Els millors trets del seu pinzell, usualment atragat en pintures d'encàrrec a poc preu, en la qual hi treballen més els ajudants que el mestre, sembla que quan arriba a la figura del gran Sant, respectuosament s'aturi i obri ple de devoció i de sentiment. El Sant Francesc de Florència és expressiu en aquest punt. El seu mestratge, que sovint rep les lliçons d'Itàlia, sobretot en el seu composicionisme a la romana, té en les seves obres franciscanes un accent d'inspiració personal i de força realista eminentment casolana. Com l'Amadeu d'Olot ho serà en el segle XVIII-XIX, en les seves meravelloses figures de pessebre, Viladomat és en aquests moments de pura inspiració i de lliure eclosió de la seva personalitat (molt superior al conjunt de l'obra seva), un pintor catalaníssim. L'amor amb què són

tractades les domesticitats de la vida de Sant Francesc, la vívida manera d'expressar els caràcters del nostre paisatge, les ingenuïtats a lo Zurbarán que es troben en aquella tela emocionant de la mort de Sant Francesc que hi ha al Museu de la Ciutadella, són d'un Viladomat digne de firmar la bella tela de Florència, on el seu art logra un d'aquests moments purs.

* *

Sobre les petites teles descobertes a Berga la tardor passada, de la qual

troballa vàrem donar notícia als nostres llegidors, podem afegir-hi avui la de què foren traslladats al Convent dels Frares Franciscans de Vich, on foren examinades pel Conservador del Museu Vigatà, l'eminent arqueòleg i estimat amic nostre Mn. Josep Gudiol. Sembla que en ocasió de les protestes que motivà a Berga el trasllat de les dites pintures fora de la localitat, alguns dels elements afectes als PP. Franciscans feien notar que no era just que alhora que es movia tant enrenou pels quadres deixés caure en ruïnes l'antiga

vent dels PP. Franciscans de Berga, del qual els foragità la revolta del 1835, i que essent ara una propietat de l'Ajuntament, podria ésser decorosament arreglat i novament habitat pels religiosos. Sens dubte la justesa d'aquest punt de vista, que no justifica, però, el trasllat dels quadres, féu que s'arribés a un acord, i que dintre poc els PP. Franciscans de Berga passin a ocupar la seva antiga residència, salvant un vell edifici conventual digne de què sia conservat. Es diu a Berga que amb motiu d'establir els PP. Franciscans la seva residència al vell convent, les teles de Viladomat, que els bergadans estimen pel seu valor i per ésser obra d'un artista oriünd d'aquella població, i envers la qual demostren patent afecte, tornaran a Berga i seran exhibits en el convent.

Insistim en creure que les teles de Viladomat de Berga foren els bocets originals dels quadres de la Vida de Sant Francesc que l'artista va pintar per als PP. Franciscans de Barcelona. Un examen posterior als nostres comentaris ens hi inclina.

Que els PP. Franciscans de Berga tenien aquelles obres en gran estima ho demostra el què, en venir la revolta del 1835, en salvar-se els frares, amb l'Arxiu, s'en emportessin les teles. D'aquest fet interessant i del seu retorn als actuals PP. Franciscans, ens en dona compte una interessantíssima lletra que hem rebuda fa alguns dies de l'eminent arqueòleg i estimat amic Mn. Joan Serra i Vilaró, Conservador del Museu Diocesà de Solsona.

Diu la lletra de Mn. Serra Vilaró:

«Sr. D. Joaquim Folch i Torres.

»Honorables amic: He llegit en un dels últims números de la revista que amb tant de gust dirigiu, la GASETA DE LES ARTS, el vostre article sobre el doble de la sèrie de la «Vida de Sant Francesc» del pintor Viladomat, descobert a Berga. La lectura d'aquest article m'ha mogut a dirigir-vos aquesta lletra per tal d'aportar una mica de llum a la història d'aquestes teles,

Sant Francesc d'Assisi, per Viladomat. Obra existent a la Col·lecció E. Manuelli de Florència.

El notable dibuixant D. Alexandre Cardunets.

que no tinc cap dubte de què són les mateixes que vaig veure fa una vintena d'anys a l'Humà de Malanyeu.

»Quan jo era de Vicari a Solsona vaig fer coneixença amb el propietari d'aquesta gran pagesia, qui era vingut a la capital de la diòcesi a veure algun dels seus fills que estudiava la carrera eclesiàstica. Conegudes les meves aficions, va explicar-me que a la golfa de casa seva hi tenia tot un munt de pergamins i uns quadres amb la vida de Sant Francesc, que la pols i les goteres anaven fent malbé.

»Aquestes teles i pergamins — va explicar — es trobaven a casa seva

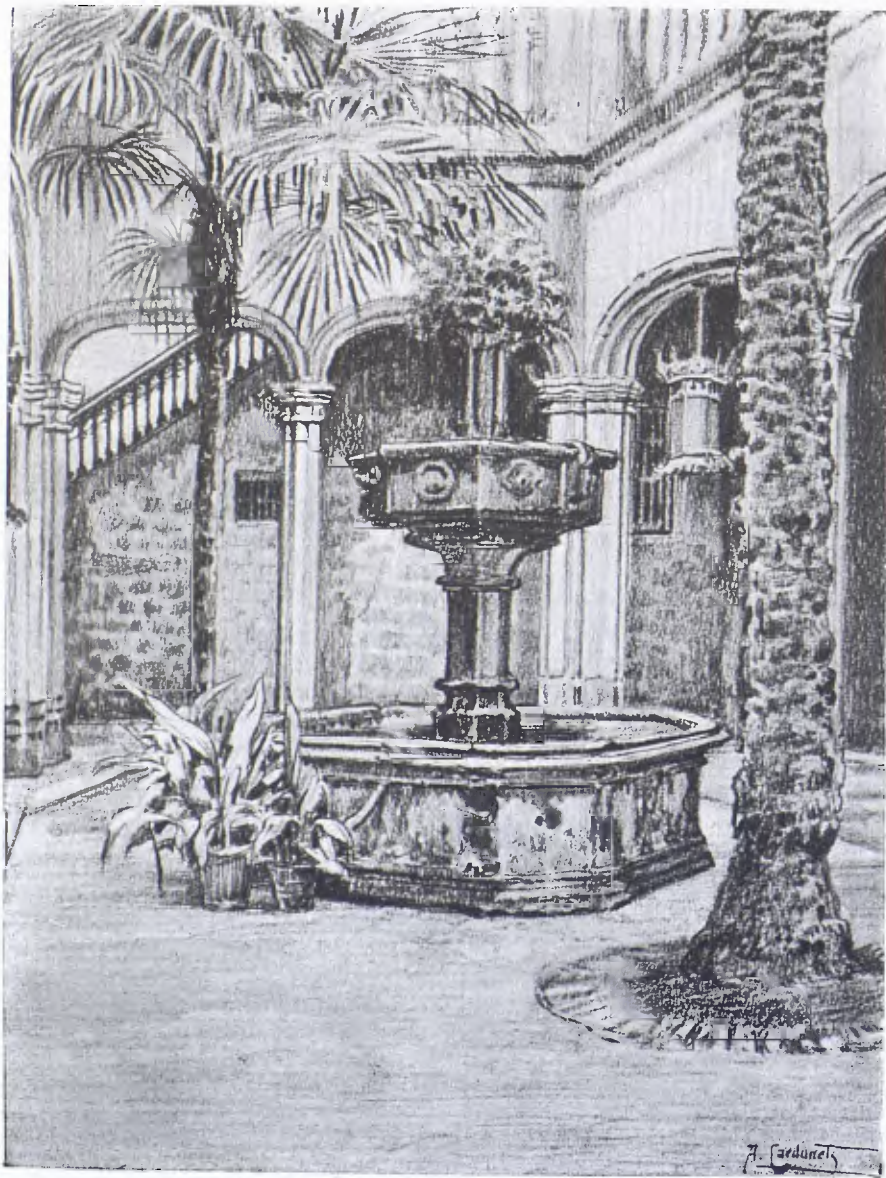
des de l'any 35, en qual data, al fugir de Berga els PP. Franciscans, s'hi refugiaren i hostatjaren, amagats, durant alguns dies. Marxaren, sense pagar res, deixant, en penyora del deute, els pergamins i els quadres. «Jo volia vendre-m'ho tot — me digué —; però un antiquari no més me'n va prometre deu duros. Me'n hagués donat una cinquantena, encara.»

»Amb aquestes curtes pretensions ja em veia meu l'arxiu i les teles. Quedàrem entesos que hi aniria per tal de veure si fèiem tracte. No tardí pas gaire; però vaig tenir la mala sort d'ensopegar una diada inútil: l'amo, amb altres de la família, era fora a fer capítols o comprar les robes per una filla que es maridava. A la casa només hi havia l'esposa o una tia, no ho recordo bé, amb la mainada. Aquesta bona dona va mostrar-me les golfes; vaig llegir alguns pergamins, entre els quals recordo hi havia el de l'establiment dels framenors a Berga; vaig admirar les teles que reconegui de seguida com a obra del gran pintor bergadà i, després d'un bon dinar, no em tocà més remei que entornar-me'n, puix ignoraven quan tornaria l'amo.

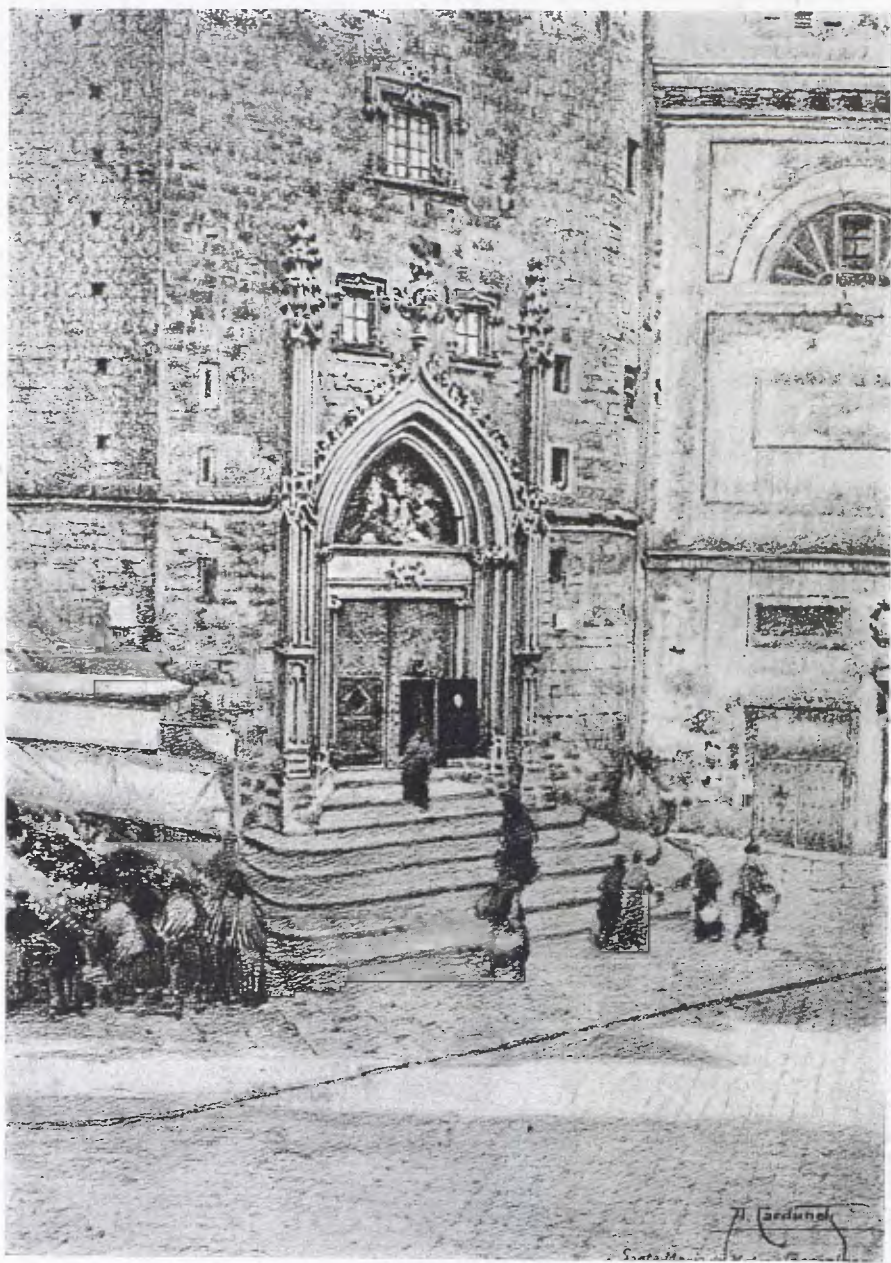
»Al tornar-hi, abans d'un any, feia vuit dies que l'amo de l'Humà n'havia feta donació als frares franciscans novellament establerts a Berga. No em va doldre: la cosa havia tornat al seu llegendim propietari; però m'agullonava aquesta pregunta: què en faran aquests bons religiosos de les teles? Pel que he llegit en la vostra GASETA, les van canviar de golfa.

»Vostre devot amic,

JOAN SERRA I VILARÓ.»

CARDUNETS. — El Pati de la Casa de l'Ardiaca, avui Arxiu de la Ciutat.

CARDUNETS. — Porta de Sta. Maria al Born.

Darrera les notícies interessants de Mn. Serra, res hem d'afegir fora de la nostra satisfacció de veure que els PP. Franciscans tornen a la seva antiga casa i de què els quadres a ben segur tornaran també al lloc d'on la revolta els va treure i d'on les mans curoses dels frares s'els emportaren com la més preuada joia per a salvar-les de l'incendi.

Finalment, hem de donar una altra nova relativa a les relacions de Berga amb Viladomat, i és aquesta la de què en el Camaril del Santuari de Queralt hi han quatre teles que sens dubte sortiren de l'obra del mestre. Com a tals figuren en algun vell inventari, i donats els caràcters de les pintures en qüestió, la seva identificació com a procedents del taller de Viladomat és facilíssima. Dues altres teles d'igual tamany i enquadra-

ment que les anteriors, pintades cap a la fi del segle XIX, fan pensar en si podrien ésser dues pintures de Viladomat destruïdes, que una mà poc experta va repintar damunt. Una operació de neteja a fons podrà aclarir aquest dubte.

Evidentment, les pintures del Camaril de Queralt no tenen pas la valor artística de les de la Vida de Sant Francesc dels PP. Franciscans. Són obra de taller, més aviat d'aquelles que feia Viladomat complint apressadament els molts encàrrecs que tenia. De tota manera és molt lloable el respecte que la Junta del Santuari, i amb ella el seu President i el capellà custodi, tenen per aquelles pintures que assenyalen un altre pas del mestre en la terra dels seus pares.

JOAQUIM FOLCH I TORRES.

El dibuixant Alexandre Cardunets

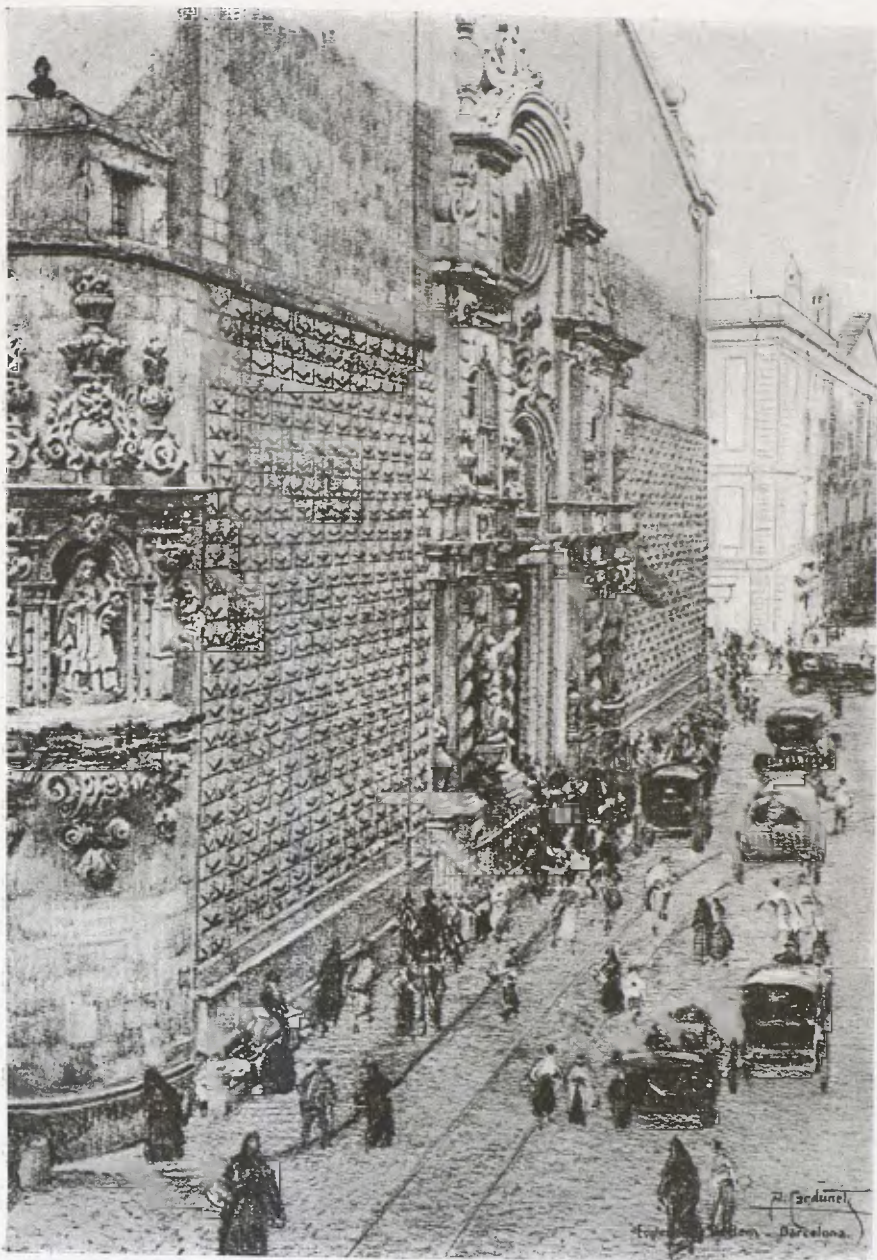
Sempre interessen de manera extraordinària aquelles visions artístiques que entranyen la fisonomia de les poblacions. En qualsevulla publicació, museu o en tota col·lecció particular atreuran vostra atenció aquelles reproduccions plàstiques representatives de vells recons, de dolços indrets carregats d'anys...

Tals aspectes l'expert llapis de N.º Alexandre Cardunets els ha sabut plasmar amb envejable garbositat, no sols de tecnicisme, sinó que també ens els dona plens de caràcter,

retratant amb remarcable honradesa artística els venerables ambients de l'antigor.

Aquests ambients porten la seva característica de catalanitat, car l'ànima del nostre conegut i eminent artista Cardunets en té també el sentit, guarnit amb l'esclat més sincer de purs afectes.

Aquelles sèries que va oferir-nos de la Barcelona artística i monumental són dignes de ponderació; dibuixos que no s'obliden, traçats amb tota cura, verament documen-

CARDUNETS. — L'església de Betlem.

tats tots ells, i vistos pel bon dibuixant de manera gaia.

Fixeu-vos en els detalls. Res hi manca, tot queda estudiat; el treball no espanta a aquest autor i el conjunt demostra un acert gran al donar les plomades amparades amb clars-obscurs.

A més, en tals treballs s'hialbira alhora un caire de romanticisme ciutadà que ho envolcalla tot i fa fruir als qui senten simpaties per les coses arcaiques que — per dissort — van perdent la supremacia que els segles varen donar-les-hi i que ara exigències de la vida moderna arreconen.

Però en Cardunets, com feren els Rigalt, Martí Alsina, Pellicer, Baixeras i altres artistes catalans, fa que això tan bell i nostre quedi perpetuat.

Passaran anys, i el valor de les obres dites serà apreciat en ço que val, fent honor a nostra història, reverenciand-se els nostres avantpassats.

En Cardunets és, com pocs, artista coneixedor de totes les *mecàniques* de l'ofici: treballa recorrent a tots els procediments, des del llapis de mina de plom fins a la pintura a l'oli.

També és excel·lent gravador i litògraf, així com conrea el difícil aigua-fort, modalitat aquesta per a ell nova, puix no fa molt temps que ens mostrà la seva habilitat mitjançant lluites amb els àcids i verament va sortir triomfador. Sabeu per què? Perquè estava preparat

amb vers fonaments, com aquestes cases de tres pisos que permeten aguantar els que els hi afegeixen ara al damunt.

Així, l'Alexandre Cardunets *camina* sempre amb seguretat, puix des de concebir una obra fins a portar-la als llibres o als periòdics no ho deixa de la mà perquè és tècnic competentíssim.

I quan davant del cavallet pinta copiant la natura, sols es preocupa de fer art verista amb una senzillesa interessant. No cerca innovació, no intenta fer interiors o paisatges amb esclats de notes decoratives, no, sols copia el que veu estudiant la textura d'allò escollit per a fer-ne un quadre.

Deu també encoratjar-se'l a què prossegueixi pintant fragmentàriament els museus de Catalunya, perquè tals aspectes els domina a la perfecció; es fan constar als museus de *casa* perquè en Cardunets és catalaníssim.

Per més que quan es trobà a França va retindre aspectes de la nació veïna amb veracitat, com tot quant produeix nostre dibuixant pintor.

Dedicarem ara espai i atenció a l'home.

N'Alexandre Cardunets és barceloní, fill de família modesta; començà a treballar com aprenent litògraf al comptar pocs anys, precisament quan és convenient aprendre al col·legi més que treballar en qualsevulla taller.

Però les exigències sempre manen.

Ell feia tasca, aprenia i anava instruint-se, la qual cosa li permeté sobresortir amb el temps, consolidant-se una personalitat envejable des de fa ja anys.

Molt aïmant de les excursions, en dies furiats anava a pintar per distints llocs i ha lograt comptar amb gran nombre d'amics, aconseguint a l'ensem certa popularitat dins nostra regió.

Es aficionat i entès en música selecta, repartint els seus afectes per igual entre les composicions clàssiques i modernes, sentint entusiasmes, emperò, de les tonades camperoles inspiradores de nostra dansa, la gentil sardana.

En la llar d'en Cardunets hi regna l'art, puix té el goig de comprovar que els seus familiars tenen cultura; el fill del nostre artista és un músic distingit, com també té aquest do la seva filla, N'Amèrica, que ha sigut justament ponderada en ço que afecta a l'art ceràmic i vidres decorats, quals treballs li valgueren una medalla d'or en l'Exposició d'Arts Decoratives de París.

Aquestes compensacions paguen les dissorts que es troben pel camí de la vida, i l'home qui, com l'Alexandre Cardunets, veu les seves aspiracions realitzades, pot creure-se'l quasi bé ditxós.

I si com artista compleix, com a bo, com a cap de família se'l pot considerar exemplar; així com a company, que veritablement és de lo exquisit que avui pot trobar-se.

Amb tot i treballar constantment, a pesar de tindre moltes hores destinades a la quotidiana tasca — que en fa entrega en la data promesa sots paraula —, quan és elegit per

a un càrrec en centres, comitès, etc., sap sacrificar-se essent sempre diligent i entusiasta d'aquelles comandes que se li confien.

Es home bondados, amable amb els enlairats i amb els humils.

Es diu que el rostre és l'espill de l'ànima. Repareu l'esguard d'en Cardunets i en treureu la conseqüència... la bonhomia queda sobresortint al ras de la pell.

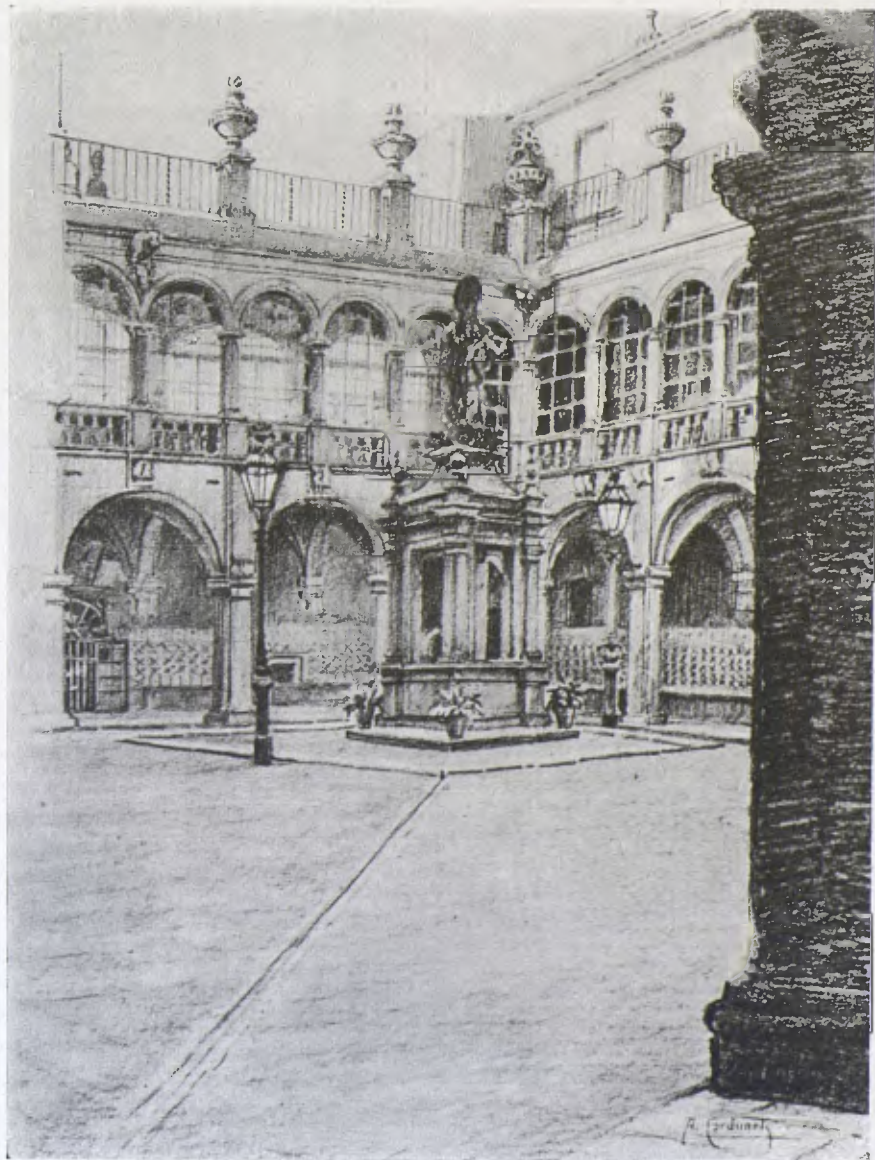
Dispostos a fer punt, recordarem que quan ens ha mostrat obres seves i a l'exterioritzar-li nostra satisfacció, tot i estrenyent-nos la mà, somrient, amb somriure ple d'agraïment i simpatia ens ha dit:

«De debò els hi agrada?... Mercès; moltes mercès!...»

JOAQUIM CIERVO.

La Col·lecció Rubio de la Serna al Museu de Barcelona

Un nou important dipòsit ve a augmentar les col·leccions del nostre museu, essent aquesta vegada la afavorida la secció d'arqueologia antiga. Ens referim a l'ingrés, ara farà un any, de la que fou col·lecció Rubio de la Serna fins ara instal·lada al veí poble de Sant Andreu de Llevaneres. La vidua del que fou creador de la dita col·lecció, D.ª Dolors López de Rubio de la Serna servava en la seva casa de Llevaneres com preuat tresor els objectes que foren descoberts i estudiats pel seu difunt espòs, doncs per ella creu el record vivent del que fou il·lustre arqueòleg. Solament la seva generositat i el desig de enlitr

Pati de la Casa de Convalecència.

Col·lecció Rubio de la Serna (fig. 1.)

la memòria de D. Joan Rubio de la Serna, al fer més coneguda la seva obra dipositant el fruit del seu treball en un museu públic, pogueren decidir-la a despendre's d'aquells vasos tan curiosament guardats. A ella, doncs, devem agrair el que el Museu de la Ciutadella vegi augmentades les seves galeries ibèriques amb una

Necròpolis de Cabrera. Fibula en ferro.

de les més belles troballes d'aquella època fetes fins ara a Catalunya. Abans de passar a descriure el contingut d'aquesta, voldriem fer un petit historial del descobriment dels objectes que formen el seu nucli i donar de nou a conèixer la personalitat del seu descobridor.

D. Joan Rubio de la Serna, bé que nat a Vélez-Rubio (Almeria), va venir de molt jove a Barcelona, acabant en la nostra Universitat els seus estudis de dret i establint-se entre nosaltres per a no moure-se'n mai més. Fou en 1881 que, realitzant treballs en una finca de la seva propietat a Cabrera de Mataró, descobrí una extensa necròpolis d'incineració d'època ibèrica. Va ésser una sort que tal troballa fos realitzada per una persona com don Joan Rubio de la Serna. Esperit estudiós, va considerar com a deure seu no tan sols recollir curiosament lo descobert, reconstruint multitud de vasos trencats, sinó que, portat per la seva curiositat científica, va donar tot seguit

a conèixer la seva troballa als homes eminents en l'arqueologia com en Lenormont i altres, i va consagrar-se a l'estudi de la necròpolis per ell descoberta amb veritable zel arribant a esdevenir un dels bons coneixedors de les coses ibèriques en el seu temps. Poc després del descobriment va publicar un *Estudio descriptivo de los objetos de arte focense descubiertos en la Villa de Cabrera*, treball preparatori del titolot: *Noticia de una necrópolis ante-romana descubierta en Cabrera de Mataró (Barcelona) en 1881*, aparegut en 1888 formant un quadern complementari del volum XI de les *Memorias de la Real Academia de la Historia* (Madrid, 1888) i que és la seva principal obra. Després encara va publicar sobre tema semblant articles en el *Boletín de la corporación citada*, en la *España regional* y en el *Boletín de la Academia de Buenas Letras de Barcelona*, essent premi dels seus treballs l'elecció com a membre corresponent de la vella corporació històrica de Madrid i de membre de número de la citada acadèmia barcelonina.

En el seu treball cabdals hi conté en la introducció un historial del descobriment i de l'excavació; en el capítol primer, un acurat estudi objectiu del material; en el capítol segon es tracta de la cronologia de la necròpolis, la determinació del poble a què pertanyia i demés qüestions històriques relacionades amb ella, essent de notar l'esperit científic que en tot ell es deixa sentir. Acaben la *Noticia* uns apèndixs en què s'hi reproduïxen opinions de Lenormont, Birch, Brunet i Bellet, etc., en relació a la necròpolis de Cabrera. L'acompanyen deu làmines de dibuixos de D. F. de A. Rubio, germà del descobridor.

Retut aquest record a la memòria de D. Joan Rubio de la Serna, podem esmentar breument el contingut del donatiu. Com hem dit, es tracta del material procedent d'una gran necròpolis d'incineració pertanyent a la cultura ibèrica de la costa catalana i datable en el segle III abans de Jesu-Crist. Els sepulcres sortien a una fondària que variava entre 0'50 i 2 metres, formant grups separats per la mateixa terra o per grosses pedres. Cada grup es composava generalment de dues cineràries, al costat de les quals es trobaven els objectes destinats a ofrenes: vasos de diferents formes contenint a voltes restes d'aliments, armes i objectes d'adornament. Es notable la presència ben clara en bastants vasos d'ofrenes dels dits restes d'aliments, doncs s'hi trobaren ossos d'aus i petits mamífers, petxines, espines de peix, closques d'ou, etc.

La ceràmica forma el nucli de les troballes de Cabrera, havent-n'hi de tres classes: indígena ibèrica a mà, ibèrica a torn també indígena i hel·lenística d'importació. La ceràmica ibèrica feta a mà és molt escassa; sols uns sis vasos, uns grollers i altres de petit tamany i d'aspecte i decoració que recorda certs vasos de les estacions hallstättiques catalanes. En canvi, la feta a torn és molt abundant i el nombre de vasos sencers no és igualat per cap altra estació ibèrica de Catalunya. Són vasos sense cap decoració, ben típics de la nostra cultura ibèrica del litoral i amb una varietat de formes extraordinària. Hi ha, en primer lloc, les grans àmfores ibèriques d'aprop d'un metre d'alçària, fetes de terrissa rogenca, cilíndriques, acabades en punxa buida, sense coll i generalment amb dues petites anses prop de la vora; d'aquest tipus n'hi han uns dotze exemplars, i sembla figuraven entre les urnes cineràries.

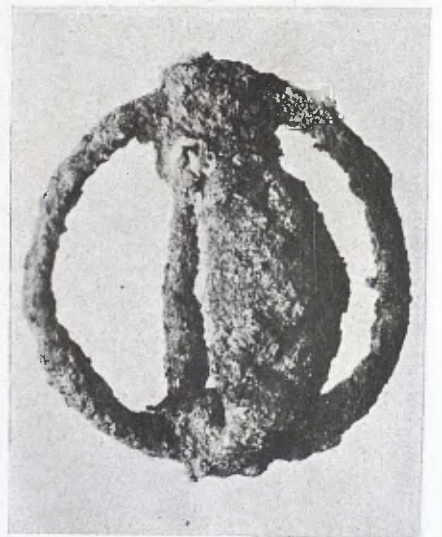

Col·lecció Rubio de la Serna (fig. 3.)

Col·lecció Rubio de la Serna (fig. 2.)

Però el tipus més abundant són els vasos de panxa esferoïdal amb solament pla, coll alt i vora sortint (figs. 1 i 2), a vegades amb dues anses, altres amb una i altres sense anses. Tenen de 20 a 35 cm. d'alçària i la seva forma elegant unida a lo fi del material de què estan fets els fa interessants inclús des del punt d'albir artístic. El seu nombre és crescutíssim. Entre els

Necròpolis de Cabrera. Fibula en ferro.

vasos grans encara s'hi compten moltes altres formes igualment interessants (per exemple el de la fig. 3).

Si la majoria d'aquests exemplars de bon tamany eren urnes d'enterrament, una nombrosa sèrie de vasos petits de formes molt variades representen els que contenien les ofrenes (fig. 4).

La terrissa hel·lenística és indubtablement la més bella. Hi ha, sobretot, una magnífica cràtera immillorablement conservada i adornada amb una garlanda que li dona la volta al coll que és el millor exemplar hel·lenístic trobat a Catalunya (fig. 5). Altres dues cràteres més petites (fig. 6), un nombre bastant gran de plats decorats amb palmetes estampades, una sèrie de petits vasos, entre els quals hi ha un plat amb anses finíssim i un vas molt notable per la seva original forma de peu, completen amb altres molts petits casos el conjunt d'aquestes excel·lents peces d'importació (figura 7). Volem, emperò, esmentar la presència

Col·lecció Rubio de la Serna (fig. 4.)

Col·lecció Rubio de la Serna (fig. 6.)

d'un petit vas o lekites de figures roges d'estil decadent i que és l'únic d'aquesta classe trobat a Cabrera (fig. 8).

Com hem dit, al costat de les urnes no hi havien solament els vasos per a ofrenes, sinó que hi havia dipositades armes i objectes d'adornament.

Les armes són totes de ferro, i

Tanca de cinturó en bronze. Cabrera de Mataró (fig. 11.)

amb això està dit que la seva conservació no ha pogut ésser perfecta. Malgrat tot, són en gran nombre, comptant-se entre elles una falcata força ben conservada (fig. 9), un bon nombre d'espases del tipus de La Tène

puntes de llança, (figura 10), umbus d'escut i pilums.

Entre els objectes d'ornament hi ha un braçilet de bronze, bastantes fibules de bronze anulars i de formes derivades de les La Tène II

(fig. 11), cibelles de cinturó de bronze de diverses formes, unes quadrades, altres amb un ganxo i altres amb tres (fig. 11 i 12). Veiem, doncs, que dintre de la pobresa en troballes d'aquesta mena de totes les estacions de la costa, la de Cabrera és una de les relativament més riques.

Hi ha, finalment, un cert nombre d'objectes que no poden classificar-se ni entre les armes ni entre els objectes d'ornament, doncs en realitat són útils d'ús domèstic; citem, per exemple, tisores de tipus ibèric, o sigui de molles i no de palanca (fig. 13) i fusaioles.

La Col·lecció Rubio de la Serna s'ha instal·lat en la nova galeria ibèrica, en la qual s'hi han adjuntat les troballes de la costa catalana, o sigui les de Puig Castellar (fruit també d'una generosa donació de D. Ferran de Segarra) les noves de Cabrera de Mataró que esmentem que ocupen varies vitrines, i a la que s'afegiran, en el moment en què siguin acabades de reconstruir, les de la necròpolis de sitges de Rubí, amb la qual cosa es tindrà reunit en un sol lloc el principal trobat fins ara.

No volem acabar sense esmentar una de les clàusules del dipòsit, acceptada per la Junta de Museus i que augmenta el valor d'aquest. La necròpolis de Cabrera no va ésser totalment excavada per D. Joan Rubio, sinó que va quedar almenys la meitat encara soterrada dintre de la finca que continua essent propietat de la Sra. Vidua de Rubio de la Serna. En la clàusula citada es conté el permís i a l'ensem l'obligació de seguir les excavacions fins

el total exhauriment de la necròpolis, oferint per aquesta tasca les majors facilitats. No cal dir l'interès de continuar una excavació tant profitosa que, sobre proporcionar tal vegada un material tan ric com el trobat, permetrà fixar algunes dades de situació dels objectes que, donat el caràcter casual que va tenir la troballa, el Sr. Rubio de la Serna no va poder apreciar en tots els sepulcres, almenys en els primerament descoberts. A més, a proximitat de la necròpolis, en una alterosa cima, hi ha el castell de Burriach, i a més de les seves ruïnes, les d'un poblat ibèric en el qual sembla surt un material semblant al de Puig Castellar i, per tant, al de Cabrera de Mataró. A l'acabar-se l'excavació de la necròpolis caldrà emprendre també la del poblat per a completar el coneixement d'aquest interessant conjunt.

Finalment, felicitem-nos de què entre els nostres patricis vagi estenent-se més i més la generosa i mai prou alabada costum d'enriquir amb el material dels seus museus particulars les col·leccions dels museus públics.

JOSEP DE C. SERRA
I RAFOLS.

Gino Severini

Gino Severini fou, en un temps ja llunyà, un dels defensors més ardits de les teories de Marinetti.

Cansat aviat, però, del futurisme italià, aquell fill perdut de l'impressionisme plebeu, com l'anomenà jus-

Col·lecció Rubio de la Serna (fig. 8.)

tament André Salmon en unes notes agilitssimes a l'entorn de l'art modern; convençut de la inutilitat de

Tanca de cinturó en bronze. Cabrera de Mataró (fig. 12.)

l'esforç de l'estètica futurista, glorificadora del dinamisme, doncs fonamentalment anti-plàstica, puix que l'obra pictòrica és estàtica; i ansiós de seguretat, de certitud, de clàssica disciplina, Gino Severini ingressà, ja tard, dins el cubisme, la única manera d'expressió que podia satisfer el seu desig d'absolut.

El cubisme, en efecte, s'eleva en

Necròpolis Ibèrica de Cabrera (fig. 13.)

Vasos hel·lenístics trobats a Cabrera (fig. 7.)

Necròpolis Ibèrica de Cabrera (fig. 10.)

GINO SEVERINI. — Els jugadors de cartes. (Cl. L. Rosenberg. París.)

reacció contra el desordre d'un pas-sat immediat. A l'anarquia artística de finals del XIX i començaments del XX, època que veu els pintors guiats per llur sol instint, lliurar-se a tots els desordres de les sensacions no organitzades, a tots els desordres de les sensacions expressades sense control, el cubisme oposa un art ordenat, orgànic, disciplinat, on res no és deixat a l'atzar, on tot s'organitza implacablement. Metòdics, els cubistes ho foren de manera absoluta i, de tots ells, el més rigorosament exacte fou certament en Severini.

Del pas del pintor italià pel cubisme se'n guarden, en efecte, obres de fèrria disciplina, on tot és sotmès a una lògica inflexible, on el més petit factor que integra la tela és relligat al tot per una relació constant filla de lleis determinades. Equilibri de relacions. Simetria per equivalents. Relacions numèriques traduïdes en traçats gràfics dels quals neix la composició. Rígida aplicació de les més inflexibles lleis estructurals basades sobre el nombre i la raó. I és que, segons Severini, «pintar sense aquestes lleis fixes i severes, seria el mateix que voler compondre una simfonia sense conèixer les relacions harmòniques, i les regles del contrapunt. La música no és res més que una vivent aplicació de la matemàtica, i per la pintura, com per a totes les arts de construcció, el problema es posa de mateixa faïso».

Una seva *Natura Morta* apoia, a bastament, les nostres afirmacions. La composició es basa sobre les dos diagonals de la tela o creu de Sant Andreu. Aquest sistema fou emprat per molts mestres, Poussin entre altres. No content, però, amb aquesta ordenació bon xic primària i a l'objecte d'atorgar a la seva obra una més exacta harmonia, l'artista inscriu sobre la superfície del quadre dos triangles egipcis soldats per llur catet més gran, el qual no és altra cosa que la vertical que migparteix la tela. El triangle egipci que acabem de nombrar és un triangle rectangle, els costats del qual són iguals respectivament a 3, 4, 5. El més bell dels triangles, segons Plutarc. Aquest triangle és un dels més antics. Els Egipcis l'empraven correntment. El trobem també entre els xinesos i els Hindús, puix que és comentat en el *Tcheou-pei* (llibre sagrat del càlcul). Aquest triangle ha estat el traçat regulador que ha servit a conferir l'eúritmia a moltes obres, especialment d'arquitectura, en totes les

grans èpoques de l'art. Recordem en aquest moment el temple d'Elefantina, temple egipci situat a la illa d'aquest nom a la província d'Assuan, la façana del qual és regulada pel triangle citat.

Se'ns objectarà, potser, que confonem l'arquitectura amb la pintura. L'arquitectura, però, és la mare de totes les arts plàstiques que són governades pel mateix codi: la geometria, i un triangle posseeix idèntiques propietats d'harmonia sobre la façana d'un edifici que sobre la superfície d'una tela.

Davant d'un quadre com el quadre cubista de Severini que acabem de descriure, què som lluny del pintar com els ocells canten de Claude Monet! Què som lluny dels à peu près impressionistes!

El cubisme, però és un passatgel. Aquestes mateixes paraules escrivim damunt aquestes mateixes pàgines en unes recents anotacions sobre l'art de l'agudíssim Miró. L'obra de Severini és la més clara corroboració de la nostra afirmació. Diu Gino Severini en el seu llibre, *Du Cubisme au Classicisme*, títol lluminós que, ell tot sol, ja constitueix tot un programa: «Tinc el més gran respecte per les recerques que es fan al meu entorn i a les quals he participat amb fe des de més de deu anys. La disciplina que revelen constitueix ja un pas vers el vertader camí. Crec, però, que el cubisme, tot i constituir la sola tendència interessant des del punt de vista de la disciplina i del mètode, i tot i estar, per consegüent, a la base del nou classicisme que es prepara, es troba encara avui a la última etapa de l'impressionisme.»

En efecte, un quadre que, com els quadres cubistes, és una organització de formes i de colors completament abstractes, un quadre que és únicament una simfonia de formes i de colors sense cap lligam amb la realitat, serà forçosament un quadre incomplet, no serà res més que un conjunt decoratiu.

Gino Severini així ho ha comprès, i ens ha lliurat les seves darreres teles, d'un sever neoclassicisme, on tots els problemes de composició i de construcció que el cubisme ha recreat, totes les lleis que ha retrobat, són aplicats rigorosament, humanitzats, però, revestits, com en els Renaixents, d'una sòlida capa de realitat. Per a l'espectador superficial, aquestes teles no són res més que una còpia més o menys literal

dels objectes naturals. Sota un realisme minuciós, però, Severini amaga, en les seves darreres obres, una espessa xarxa de traçats gràfics que regulen la composició de la manera més científica i més rigorista que ha conegut la història de la pintura. Cap dels factors que intervenen en l'assumpte del quadre no és col·locat damunt la tela per atzar o pel sentiment. El detall més insignificant, els plec d'un ropatge, la distància que existeix entre aquests plec, la pipa, la copa, els barrots d'una cadira, tot, absolutament tot, és situat damunt el quadre obeint a les regles de proporcions més precises, obeint

a les relacions numèriques i geomètriques més exactes.

Potser, algunes de les obres de Severini són excessivament cerebrallitzades. Potser, en algunes de les obres de Severini el cervell ha escanyat el cor. En una època, però, en la qual tot s'ha fet a l'instint, en la qual tothom s'ha atrevit a comprar una caps de colors i a empastifar teles els diumenges, en una època de dilettantisme, obres com les de Gino Severini constitueixen la necessària reacció i, en darrera anàlisi, cal acceptar-les com a mal menor.

SEBASTIÀ GASCH.

Orígens del Renaixement Barceloní

(Continuació del número 51.)

Però... són còpies estrictes del natural, sense esmena ni retoc, aquelles figures nues? Són trasllat directe del model viu, desposseït de tot partit prè d'arranjament i de tota estilització ulterior? Sembla arriscat contestar. Perquè les dificultats que s'oposen a una resposta decisiva són múltiples i complexes. Una

d'elles és el caràcter determinat que cada època imprimeix a la forma humana, àdhuc a la exempta de tot vestit, de tota exterioritat indumentària, que és el signe característic més indicador del temps. Cada cicle d'art, cada moda estètica influeix de tal manera en l'estudi immediat del natural, que el segella amb se-

GINO SEVERINI. — La italiana. (Cl. L. Rosenberg. París.)

nyal inesborrable. En tots els períodes, l'acadèmia nua, per més subjecta que sia a l'observància del model vivent, ensenya els aires de les demés formes habituals i s'acomoda a l'estil del dia. Una ninfa o un efebe de Prud'hon, posem per cas, amb el macís i arreplegat de llurs formes corporals, declaren immediatament que varen ésser produïts durant la tongada napoleònica. Així com el cos esllanguit i gràcil d'una damisela de Burne-Jones, per exemple, denúncia a l'acte que va ésser concebut durant el període del pre-rafaelisme britànic. I això fa que, corresponent la forma humana als tirats socials del temps: arquitectures, indumentàries, mobiliars, hi hagi un nu d'estil Imperi, i un nu de gust borrominenc i fins un nu gotitzant, com hi ha un nu Botticelli i un nu Correggio, un nu Miquel Angel i un nu Durer, un nu Rubens i un nu Rembrandt, un nu Greco i un nu Goya, inconfusibles entre si i inconfusibles amb cap més altre.

Doncs, bé: el nu d'en Viladomat és un nu barroc. Però, barroc en absolut, és a dir accentuat amb protuberàncies musculoses, amb declaratòries actituds, amb tempestuosos moviments? No. Ja havem vist que el mestre era un esperit ponderat, sobri, més propens a lo esvelt que a lo feixuc de la línia. I aquests caràcters de sobrietat, de ponderació i de perllongament són els que modifi-

QUADERNS DE DIVULGACIÓ ARTÍSTICA DE LA GASETA DE LES ARTS
DIRECTOR: JOAQUIM FOLCH I TORRES

EL TRESOR ARTÍSTIC DE CATALUNYA

Ha sortit el primer quadern dedicat a
El Retaule dels Revenedors

Ha sortit el segon quadern
Els antics vidres catalans esmaltats

Formaran aquests quaderns, en sèries, un veritable catàleg artístic monumental de Catalunya

Subscripcions a la col·lecció "GASETA DE LES ARTS"
EDITORIAL POLÍGLOTA - PETRITXOL, 8

quen el barroquisme ambient en les formes nues que el nostre pintor ha deixat traçades. Es clar que de semblant mescla entre el creador i el seu temps és impossible intentar-ne un anàlisi quantitatiu. On acaba la influència externa i col·lectiva? On comença la inspiració individual? Inexplicable misteri. El mateix en el cas Viladomat que en tants altres, és inútil esforçar-se en inquirir la proporció en què influeixen, sobre l'obra artística, les propensions de

l'època i els impulsos de la pròpia personalitat.

Mes, el problema encara ve a complicar-se quan es vol tenir en compte la intenció representativa que l'autor va procurar imprimir des de primera hora al seu model. Perquè, aleshores, a les esmentades dificultats ha d'afegir-se'n-hi una altra: la de conjecturar el què es va treure directament de la natura viva i el què s'hi va posar de subjectiu a fi de representar la proposada ficció. Pel

que toca a les acadèmies del mestre barceloní, ens inclinem a pensar que el model viu les hi imprimia les veritats més exteriors i usuals: configuració anatòmica, relació d'encaixos, totalitat de flexions... però, amb tot això, necessàriament havia de coincidir-hi un deliberat propòsit de conformar el natural inexpressiu a determinats impulsos d'invenció, si, com estem temptats de creure, les figures nues que aquí reproduïm, havien de servir ulteriorment per a encarnar una persona històrica, es comprèn que a l'igual que han fet altres artistes — el cas del francès David és el més sabut — *in mente* ja dongués en Viladomat a la còpia que treia directament del model, certs caràcters, certes expressions i certes actituds que en definitiva ja el personatge havia de tenir, un cop estigués totalment representat. Així la segona figura ja ofereix, en estat de simple acadèmia, aires de atractivola prestància que eren els que convenien a la futura imatge de Jesucrist.

I encara no acaben en aquest punt les ideals modificacions que, sobreposant-se al model vivent, el pintor introdueix en les figures. Unes altres rectificacions hi ha, probablement d'origen escolàstic, que influeixen també moltíssim en l'aspecte general de la seva obra.

R. CASELLAS.

(Seguirà.)

GASETA DE LES ARTS

Petrítxol, 8 • EDITORIAL POLÍGLOTA • Apareix quinzenalment

Subscripció:	Barcelona..... 2 ptes. al mes	Número solt:	
	Península i Amèrica 30 » l'any	De l'any corrent Ptes. 1'25	
	Altres països..... 36 » »	anterior » 2	

GUIA DE LES ARTS I DELS ARTISTES

Pintors

BAIXERAS, DIONÍS CASP, 46.
BENET, RAFAEL MUNTANER, 1, 2.º, 1.ª
BIOSCA, JOAQUIM DIPUTACIÓ, 310.
CAPMANY, RAMON ESCUDELLERS, 8, TALLER.
CARLES, D. CASP, 56.
COLOM, JOAN CLARÍS, 99.
DURAN CAMPS, R. DIAGONAL, 335, TALLER.
ESPINAL, M. A. PROVENÇA, 362.
FERRATER, ANTONI DE TRAVESSERA, 120, S. G.
JUNYENT, OLAGUER Bonavista, 22.
MALLOL, IGNASI P. CLARÍS, 30, 3.ª
MAS I FONDEVILA, A. ... CLARÍS, 30, 3.ª
MASVILA, F. Pg. S. JOAN, 133, ESTUDI
MESTRES, FÉLIX DIPUTACIÓ, 289, 1.ª
RAURICH, NICOLAU BARCELONA, 24 (SARRIÀ)
RINCON, VICENTS PETRITXOL, 14.

Pintors de retaules

SABATÉ PASTOR, BON.ª PLÇA LETAMENDI, 34.

Diapositives d'art per a projecció

COL·LECCIONS AESLA... ALDANA, 3, ENT.

Dibuixant de publicitat

VALENTINES, ISIDRE... R. (astelar, 22 TARRAGONA.

Dibuixants-pintors

CARDUNETS, ALEXANDRE DIPUTACIÓ, 235, 2.º, 1.ª

Escultors

CLARASÓ, ENRIC GRANADOS, TORRA SANT FRANCESC (SARRIÀ).
LLIMONA, JOSEP DIAGONAL, 410.
MARÉS, FREDERIC MALLORCA, 184, INTERIOR
MARTORELL, SALVADOR ENRIC GRANADOS, 120.
OTERO, JAUME ARAGÓ, 329.
VILADOMAT I MASSANES, JOSEP SARDANYOLA.

Decoració

LENA, S. A. PL. ANTONI LOPEZ, 15, 3.ª, 2.ª

Decoradors

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).
BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
CASA «ARTS» SALMERON, 6 i 8.
LLONGUERAS, JAUME ... RDA. S PERE, 36, 3.ª, 1.ª
MARCO, SANTIAGO ARAGÓ, 280.
PALAU, JOSEP MALLORCA, 313.
PARCERISAS I C.ª E. GRANADOS, 90
RIGOL, RAMON DIAGONAL, 389.

Projectistes de jardins

LLIMONA IBENET, RAFAEL BALMES, 19, 2.º, 2.ª
RIGOL ARTUR PL. TETUÁN, 18, TENDA.

Acadèmies de dibuix i pintura

BAINAS Pl, 1, 1.ª

Llibreries d'art

EDITORIAL POLÍGLOTA PETRITXOL, 8.

Editors de llibres d'art

EDITORIAL MUNTAÑO-
LA, S. A. PL. CATALUNYA, 9.

Reportatges d'art

SERRA, FRANCESC SALMERON, 156, 2.º

Efectes de dibuix i pintura

TEXIDOR, MODEST RBLA. CATALUNYA, 89.
TEXIDOR, VÍDUA E. ... RONDA SANT PERE, 16.

Antiquaris

COSTACARVAJAL CALL, 28, PRAL.
ESCLASANS, MARIA PIETAT, 10 DAR.ª CATED.
GALERIA MONTLLOR... FRENERIA, 5.ª
QUER FARRÉS, FR.º ... PALLA, 27.
VALENCIANO, J. CORRIBIA, 2.

Catifes (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Ceràmica d'art

GUARDIOLA, JOSEP MOZART, 6, 1.ª, 2.ª

Construcció i decoració

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª STA. ELENA, 4 i 6.

Constructors d'obres

OLIVA MALLOL RDA. S. PERE, 48, 2.º, 2.ª

Ebenistes

BUSQUETS, JOAN P. GRÀCIA, 36.
HOMAR, G. CANUDA, 4.
ORRI, FREDERIC ATRIBAU, 226.
REIG I BERNET, LLUÍS... ENRIC GRANADOS, 21.
VAYREDA, RAIMOND... BORRELL I DIPUTACIÓ, 111

Escultors decoradors

SOLER, FRANCESC ATRIBAU, 224 INTERIOR.

Escultura religiosa

CAMPS ARNAU, J. M.ª ... MONTSENY, 77 (GRÀCIA).

Fusteries artístiques

CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.
TARRAGÓ, ENRIC..... CONSELL DE CENT, 283.

Galeries d'exposicions

AREÑAS CORTS, 670.
GALERIES DALMAU... P. GRÀCIA, 62.
GALERIES LAIETANES. CORTS, 613.

MALMEDÉ, L. P. GRÀCIA, 68.
PINACOTECA, LA CORTS, 644.
SALA PARÉS (MARAGALL) PETRITXOL, 5

Joiers

SUNYER, R. CORTS, 660.

Lacador

BRACONS, LLUÍS FOLGAROLAS, 46 S. G.

Llampares

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.

Metalls d'art

BIOSCA I BOTEY RBLA. CATALUNYA, 129.
CORBERÓ, PERE ATRIBAU, 103.

Miralls

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LÀURIA, 9.

Mobles moderns

BADRINAS, A. NEPTÚ, 2 (GRÀCIA).

Papers pintats

GUASCH, FILL DE JOSEP. RAURICH, 8.
SÀLVIA, FILLS DE SALV... PORTAL DE L'ÀNGEL, 4

Parquets (fàbriques)

BASTÚS, QUERALTÓ I C.ª SANTA ELENA, 4 i 6
CASAS, VÍDUA DE F. ... DIPUTACIÓ, 119-121.

Pedra artificial

MINGUELL, JOAN PARÍS, 209.

Pintors decoradors

CASALS PEYPOCH, J.... ROGER DE FLOR, 164.
COROMINAS, MANUEL... ASTÚRIES, 14 (GRÀCIA).
TRUJOLS BLEY, JOAN .. SANT GERVASI, 14 (S. G.)

Reproduccions artístiques

BECHINI, GABRIEL..... ROGER DE FLOR, 162.
PRIU, TOMÀS CONSELL DE CENT, 368.
RENART, J. DIPUTACIÓ, 271.

Tapisseries

BLANCO BAÑERES, H... CALL, 21.
GALÍ, F. (Agent de A. Tronc. París) P. DE GRÀCIA, 59, ENT., 2.ª

Tapissers

BUSQUETS, JOAN PASSEIG DE GRÀCIA, 36.
GILABERT, JOSEP PASSEIG DE GRÀCIA, 114
LLOSA, PERFECTE..... BALMES, 128, TENDA.

Tapissos (Manufactura)

AYMAT, TOMÀS RIUS I TAULET, 21 (SANT CUGAT DEL VALLÈS).

Vidres d'art

CAMALÓ, SUCCESSORS DE. LÀURIA, 9.
GRANELL I C.ª ENRIC GRANADOS, 46.
RIGALT, BULBENA I C.ª CASANOVA, 32.

LONES, LONETES, LLANETES
I ALTRES TEIXITS
TOLDOS, VELAM, BANDERES
I SIMILARS
TENDES DE CAMPANYA
DE DIFERENTS MODELS
CONFECCIÓ DE TOTA CLASSE
DE TREBALLS DEL RAM

G. ESTAPÉ

PASSEIG DE SANT JOAN, NÚM. 8
TELÈF. 203 - S. P.
BARCELONA

**Encuadernacions
Subirana, S. A.**

Corts, 496

Encuadernacions de luxe,
pròpies per a presents,
de bibliòfil i de tota mena
Especialitats en daurats a mà

Administració:

Libreria Subirana, Portaferrisa, 14

GALERIES LAYETANES

Corts Catalanes, 613

Tel. A. 4902

EXPOSICIONS D'ART

TAPISSOS
LÀMPARES
DECORACIÓ

CONSTRUCCIÓ DE MOBLES
D'ESTIL

¡GRAN ÈXIT!

RESUM

DE LA

HISTORIA GENERAL DE L'ART

per en

JOAQUIM FOLCH I TORRES

Director dels Museus d'Art i Arqueologia de Barcelona,
Ex-professor d'Història de l'Art a l'Escola Superior de
Bells Oficis

SUBSCRIPCIÓ:

a 1'50 pessetes quadern :- Dos quaderns mensuals

EDITORIAL DAVID - Corts, 460 - BARCELONA

TALLER D'EBENISTERIA

DE

Frederic Orri

Construcció de
mobles de totes
classes

• ARIBAU, 226 •
Telèfon 2091 G.

Barcelona

RIGALT, BULBENA i C.^a

VIDRIERIA D'ART I INSTAL·LACIONS

CASANOVA, 32 (entre Corts i Sepúlveda)
TELÈF. 5343-A. BARCELONA

Jaume Mercadé

JOIER

Passeig de Gràcia, 46 BARCELONA

Pintura : Paper : Decoració

Manuel Corominas

Astúries, 14 Tel. 394 G.
BARCELONA (G.)

XOCOLATES

SON ELS MILLORS

ANTIGA CASA A. OLIVA
FUNDADA EN 1885

T. Príu Maríné

Taller de daurats • Altars • Imatges
Decoració i reproducció en pasta
d'objectes d'art antic i modern
Casa especial per a la restauració
de retaules antics

Consell de Cent, 368 TELÈF. 2002 S. P.
(entre Bruch i Girona) BARCELONA

Areñas

FOTOGRAFIA i EXPOSICIONS

Procediments pigmentaris

Gomes

Tintes

Carbons

Esmalts

Venda d'obres

i objectes d'art

Antiguitats

Decoració

Mobles

Corts, 670 (junt al Ritz)

Reproduccions artístiques
en marbre, pedra, etc.

Fundició de bronzes a la cera perduda

Gabriel Bechini

TELÈFON S. P. 120

Roger de Flor, 162, i Consell de Cent, 430
Barcelona

Fusteria

Enric Tarragó

TALLER DE CONSTRUCCIONS:

Consell de Cent, 283. Telèf. 3504 A.

FÀBRICA D'ELABORAR FUSTA:

Roger de Flor, 132. Telèf. 327 S. P.

JOIER

TEL. 813 - S.P. GRANVIA, 660

BARCELONA

CASA FUNDADA L'ANY 1835

TALLER DE TAPISSERIA I DECORACIÓ
JOSEP GILABERT
ANTIGA CASA ROSELLÓ

Es tallen fundes i confec-
cionen tota mena de cor-
tinatges. • Especialitat en
sillons de gran confort.

Passeig de Gràcia, 114 • Telèfon 2634 G.
BARCELONA

RENART

Reproduccions
Enquadraments
d'art

Diputació, 271
BARCELONA

H. Blanco Bañeres

Call, 21 (Pl. S. Jaume). - Telèf. 190 A.

ALFOMBRES

TAPISSERIES

CORTINATGES

LLENCERIA

TAPISSOS PERSES I D'ESMIRNA
NUSATS A MÀ